

УДК 658.155

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Л.О. Денисенко, Н.В. Сурик

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті досліджено сутність категорії прибутку, його значення для розвитку підприємства в сучасних умовах ринку. Розглядаються різноманітні підходи до визначення змісту прибутку. Досліджено прибуток як об'єкт управління, на який спрямовано дію механізму управління прибутком підприємства. Виявлено необхідні умови ефективного управління і вдосконалення формування прибутку.

Ключові слова: прибуток, управління прибутком, формування прибутку підприємств

В ринкових умовах господарювання та виходу з фінансової кризи зростає роль суб'єктів господарювання як первинної ланки економіки. Ефективне функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію в країні шляхом поповнення державного бюджету сплатою податків, зборів, обов'язкових платежів. Все це неможливе без здійснення ними ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності.

Найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, є прибуток. В умовах сучасного економічного розвитку країни та формування реальної самостійності підприємств прибуток одержав новий зміст, оскільки в ринкових умовах він виступає не тільки основним джерелом розвитку господарської діяльності будь-якого підприємства, але й стимулом його діяльності. Прибуток забезпечує інтереси держави, власників, персоналу підприємства та є головною рушійною силою ринкової економіки [5].

Досить велике значення в діяльності підприємства має обсяг отриманого прибутку. Величина прибутку підприємства впливає на формування фінансових ресурсів підприємства; збільшення ринкової вартості підприємства; ефективність виробничої діяльності підприємства; економічний розвиток держави [6].

У сучасних умовах відбуваються зміни, що впливають на підходи до управління підприємством. Ці зміни відображають нову роль прибутку для діяльності підприємства. Для ефективного управління підприємством у цілому й таким важливим

показником як прибуток, зокрема, необхідне удосконалення існуючих інструментів управління, а також розробка нових, що відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Отже, значна роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників та персоналу, а також держави визначають необхідність дослідження питань ефективного управління формуванням прибутку підприємств.

Постановка завдання

Завданням є обґрунтування теоретичних засад визначення прибутку та виявлення шляхів удосконалення його формування. Для того, щоб досягти мети, необхідно розглянути теоретичні та методологічні засади визначення прибутку, а також дослідити шляхи підвищення прибутковості підприємства.

Об'єкт та методи дослідження

Проблема управління формуванням прибутку підприємства завжди перебувала в центрі уваги науковців. Дослідженню різних шляхів поліпшення цього процесу присвячені праці багатьох вчених України і зарубіжжя. Серед них можна назвати Г. Азгальдова, І. Бланка, І. Балабанова, Л. Бадалова, Б. Данилишина, Дж. Джурана, С. Дорогунцова, І. Каца, Г. Крамаренко, М. Коробова, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, А. Маршалову, Н. Менкью, М. Мельникову, Л. Омелянович, А. Поддєрьогіна, Р. Солоу, А. Садекова, Р. Сайфуліна, О. Стоянову, Н. Ушакову, Н. Чумаченка, А. Шеремета.

Управління формуванням прибутку – дуже важливий процес і потребує значної уваги на всіх стадіях життєвого циклу підприємства.

Результати дослідження та їх обговорення

В умовах ринкової економіки прибуток на рівні підприємства виступає як безпосередня мета виробництва, що зумовлено притаманною капіталу тенденцією до самозростання. Прибуток називають об'єктивною економічною категорією товарно-грошових відносин, важливим фінансовим синтетичним показником діяльності підприємства, а також джерелом його фінансових ресурсів, які відіграють вирішальну роль у фінансовому забезпеченні підприємницької діяльності. Також прибуток зараховують до складового елементу ринкових відносин, що займає особливе місце в створенні ринку засобів виробництва, предметів народного споживання, цінних паперів. Прибуток відіграє важливу роль у ліквідації бюджетного дефіциту, стабілізації господарства, подоланні кризових явищ тощо [3].

Існують різні підходи економістів до трактування поняття «прибуток підприємства». В умовах розвитку ринкових відносин в економіці України визначення прибутку зазнає певних змін. Серед вітчизняних та закордонних учених існують певні суперечності щодо визначення поняття прибутку.

Прибуток у класичному розумінні – це різниця між ціною товару і витратами на виготовлення товару – його собівартістю. Саме таке розуміння прибутку закладене в усіх законодавчих актах України, крім законодавства про оподаткування прибутку. Натомість, відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», прибутком вважається сума валових доходів, тобто доходів від усіх видів діяльності, скоригована певним чином для цілей оподаткування, зменшена на суму валових витрат підприємства і на вартість зносу (амортизації) основних і нематеріальних активів. На наш погляд, таке визначення не характеризує повною мірою якість господарювання підприємства та не відображає суті прибутку [4].

У сучасних умовах серед вчених-економістів існують різні точки зору щодо поняття прибуток, однак при цьому значна частина вчених характеризує прибуток лише з кількісного боку.

Так, С.Ф. Покропивний розглядає прибуток як ту частину виторгу, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства. характеризує перевищення надходжень над витратами; прибуток виражає мету підприємницької діяльності і є головним показником її результативності (ефективності) [8]. На думку І.М. Бойчик, прибуток – це частина доходу, що залишається підприємству після відшкодування всіх витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності [4].

Л.І. Шваб характеризує прибуток як узагальнюючий фінансовий показник діяльності підприємства, це та частина його виторгу, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства [4]. За визначенням А.А. Мазаракі, прибуток як економічний показник – різниця між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, послуг), між обсягом отриманого виторгу та сумою витрат на виготовлення та реалізацію продукції [4].

Однак, перераховані вище трактування вітчизняних вчених характеризують поняття прибутку, насамперед, з кількісного боку, що є очевидним, проте при цьому не розкривається його економічна природа.

Російський економіст Д.С. Моляков під прибутком розуміє грошове втілення частини вартості додаткового продукту. А.М. Поддєрьогін визначає прибуток як частину заново створеної вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу. Таким чином, наголошується на важливості процесу реалізації виробленого продукту за кошти [4].

У публікаціях останніх років І.А. Бланк одним із перших в Україні використовує поняття співвідношення ризику і доходу у своєму визначенні прибутку. На думку вченого, прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення підприємницької діяльності [1].

Актуальним, на наш погляд, є визначення С.В. Мочерного про те, що прибуток – перетворена похідна форми додаткової вартості, яка з кількісного аспекту є різницею між ціною продажу товарів і витратами капіталу на її виготовлення [3]. Адже незаперечним фактом є те, що кількісно прибуток відображається як різниця між ціною товару та витратами на його виготовлення, однак вчений, цілком доречно, зауважує, що прибуток відображає перетворену похідну форму додаткової вартості.

За визначенням Л.М. Дзюбенко прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб досягти певного результату при мінімальних ресурсних витратах [2].

В цілому можна сказати, що управління прибутком – це складна багаторівнева система трансакцій, яка містить у собі як мінімум три підсистеми: формування, розподіл та використання. Для кожної з них притаманні свої конкретні цілі, завдання, інструментарій їх досягнення.

Механізм управління прибутком підприємства розглядається як сукупність взаємозв'язаних елементів, кожен з яких виконує певну роботу, спільна дія котрих за певних умов забезпечує досягнення мети механізму – отримання підприємством прибутку заданої величини [1].

Управління формуванням прибутку на рівні господарюючих суб'єктів – це процес планування надходжень і використання фінансових ресурсів, встановлення оптимальних співвідношень у розподілі доходів підприємств. У ринковій економіці вдосконалення процесу формування прибутку на мікрорівні здійснюється безперервно;

воно в умовах ринкової економіки має якісно більш суттєве значення в порівнянні з директивно-плановою економікою.

Найважливішим питанням управління процесом формування прибутку є планування прибутку та інших фінансових результатів з урахуванням висновків економічного аналізу. Головною метою при плануванні є максимізація доходів, що дозволяє забезпечувати фінансування більшого обсягу потреб підприємства в його розвитку.

Головною метою управління прибутком є забезпечення збільшення добробуту власників підприємств на цей момент і у перспективі. Ця мета повинна забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави і персоналу підприємства. Виходячи з головної мети, система управління прибутком дає змогу вирішувати наступні основні завдання управління формуванням прибутку:

- забезпечення максимізації розміру прибутку, що формується, і який відповідає ресурсному потенціалу суб'єкта господарювання та ринковій кон'юктурі;
- забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку, що формується, та допустимим рівнем ризику;
- забезпечення високої якості прибутку, що формується;
- забезпечення постійного збільшення ринкової вартості підприємства;
- підтримка конкурентоспроможності у довгостроковому періоді;
- забезпечення ліквідності підприємства та його платоспроможності;
- підтримка інвестиційної привабливості;
- забезпечення виплат необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства;
- забезпечення формування відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства на майбутній період;
- забезпечення ефективності програм участі персоналу щодо прибутку.

Політика управління формуванням прибутку підприємства повинна бути спрямована на максимізацію розміру позитивного фінансового результату через виконання комплексу завдань щодо забезпечення зростання обсягів його діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління суб'єктом господарювання [3].

Система управління прибутком має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, оскільки прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який у свою чергу є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників.

Необхідною умовою вдосконалення механізму формування прибутку підприємства є розрахунок потреби прибутку. Економічне обґрунтування останнього проводиться на основі детального планування окремих напрямків використання коштів для досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства, а також він повинен бути підкріплений реальними можливостями підприємства щодо отримання необхідної суми прибутку [1].

Ефективність управління процесами утворення прибутку значною мірою залежить від якості аналізу, реальності виявлених резервів збільшення прибутку, економічного обґрунтування планів формування і використання прибутку на майбутній період. Тому важливо при формуванні прибутку розглянути наявні у підприємства резерви збільшення прибутковості.

Одним із резервів зростання прибутку є збільшення обсягу реалізації продукції. Між прибутком та обсягом реалізації існує пряма залежність, тобто чим більше продукції реалізується, за інших рівних умов, тим більшою є сума прибутку, і навпаки, невиконання плану по реалізації зменшує прибуток.

Збільшення прибутку в результаті виробничої діяльності дає можливість підприємству заробити кошти на виробничий і соціальний розвиток, матеріальне заохочення, до того ж це стає функцією самого підприємства. В той же час зростання прибутку на підприємстві означає й збільшення відрахувань до державного бюджету.

Певну роль у процесі реалізації продукції відіграє правильна організація оплати праці робітників відділів збуту промислових підприємств, збереження наявних довготривалих господарських зв'язків. Також необхідно регулярно проводити інвентаризацію запасів і обладнання з метою виявлення надлишків.

Найважливішим фактором зростання прибутку є зниження собівартості продукції. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. Зниження собівартості продукції – необхідна умова стабілізації цін, економічного

процвітання будь-якого підприємства, джерело накопичень для прискорення соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення добробуту населення.

Потребують вдосконалення й нормативи, оскільки одним з резервів збільшення прибутку є більш повне використання вторинних ресурсів та попутних продуктів. Значний вплив на збільшення прибутку має оновлення основних фондів. Технічне переозброєння виробництва покращує економічні показники роботи підприємств. Однак введення нових підприємств і об'єктів у багатьох випадках викликає підвищення собівартості продукції.

Збільшення прибутку є одним з напрямків підвищення продуктивності праці, економії трудових витрат на виробництво. Резервом зростання прибутку є підвищення якості виробленої продукції і ліквідація втрат від браку. Виявлення його резервів впливає на вдосконалення комерційного розрахунку, на розвиток ринкових відносин, сприяє ліквідації кризових явищ в економіці.

Для того, щоб максимізувати прибуток підприємства, необхідно виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

У системі управління прибутком підприємства його планування являє найбільш відповідальний етап. Це обумовлено тим, що в ринкових умовах планова сума прибутку є цільовим орієнтиром комерційної діяльності підприємств і мірою її ефективності, а також служить базою забезпечення його наступного виробничого розвитку і задоволення матеріальних інтересів власників і персоналу. Планування прибутку являє собою процес розроблення системи заходів щодо забезпечення її формування в необхідному обсязі й ефективне використання відповідно завданням розвитку підприємства в майбутньому періоді [6].

Висновки

В умовах стрімкого розвитку ринкової економіки місце і роль прибутку у господарському процесі безперервно зростає. Саме він є головним стимулом ведення господарської діяльності підприємствами і забезпечує інтереси всіх суб'єктів, причетних до цієї діяльності, а саме: підприємців, персоналу підприємства та держави. Прибуток виступає не тільки стимулом господарської діяльності підприємств, але й основним джерелом розвитку їхньої діяльності

Управління прибутком є дуже важливим та актуальним питанням для підприємства, що і зумовило дане дослідження, оскільки у роботі розглянута низка питань щодо управління прибутком підприємства. Будучи джерелом виробничого і соціального розвитку, прибуток займає провідне місце в забезпеченні самофінансування підприємств, є важливою економічною категорією і виступає об'єктом управління. У сучасних умовах відбуваються зміни, що впливають на підходи до управління прибутком. Ці зміни відображають нову роль прибутку для діяльності підприємства.

З метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у перспективі виникає потреба у розробці стратегії управління підприємством спрямованої на вдосконалення механізму формування прибутку. Таким чином ефективне управління прибутком дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості.

Для максимізації прибутку підприємства необхідно, насамперед, виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грещак М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посіб. / Грещак М.Г., Гребешкова О.М. – К. : КНЕУ, – 2010. – 103 с.
2. Дзюбенко Л.М. Організаційно-економічне забезпечення прибутковості підприємства : автореф. ... дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Л.М. Дзюбенко. – К., 2007. – 22 с.
3. Донець Л.І. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових формування господарювання : монографія / Л.І. Донець, С.М. Баранцева. – Донецьк : Вид-во ДНУЕТ, 2009. – 255 с.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах, т.2 / За ред. С.В. Мочерний та ін. – К.: Вид.центр «Академія», 2002. – 952 с.
5. Зінченко Т. Управління прибутком і рентабельністю підприємства в умовах ринкової економіки / Т. Зінченко // Вісті ДВ. – 2005. – 1 липня

6. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства / О.Р. Кривицька // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 12–16.
7. Орлов О.О. Планування прибутку підприємства в умовах ринкової економіки : монографія / О.О. Орлов, Є.Г. Рясних, Н.І. Гавловська. – Хмельницький : Вид-во ХНУ, 2009. – 155 с.
8. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С.Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2000. – 528 с.

Л.А. Денисенко, Н.В. Сусик

Пути улучшения процесса формирования прибыли на предприятии

В статье исследована сущность категории прибыли, его значение для развития предприятия в современных условиях рынка. Рассматриваются различные подходы к определению содержания прибыли. Исследованы прибыль как объект управления, на который направлено действие механизма управления прибылью предприятия. Выявлены необходимые условия эффективного управления и совершенствования формирования прибыли.

Ключевые слова: *прибыль, управление прибылью, формирования прибыли предприятий*

L.A. Denisenko, N.V. Susyk

Ways to improve the process of income for enterprise

The article examines the nature category profits, its importance for the development of enterprises in today's market. We consider various approaches to determining the content of profit. Investigated profits as management object, which directed the action mechanism of profits. The necessary conditions of good governance and improve their bottom.

Keywords: *profit, profit management, formation of business profits*